

O prijedlogu pridjevske funkcijsko-razredne nomenklature T. Portade i V. Stilinovića

M. Kaštelan-Macan

Ulica Božidara Magovca 16c, 10010 Zagreb

Budući da nisam organska kemičarka, možda nisam najpozvanija komentirati prijedlog pridjevske-razredne nomenklature mladih autora Portade i Stilinovića, iznesen u časopisu *Kemija u industriji* **58** (10) 461–464 (2009). Međutim, kako se i sama posljednjih godina intenzivnije bavim kemijskim nazivljem, željela bih iznijeti svoje mišljenje o tom prijedlogu.

Čitajući mnoge članke i rasprave o kemijskoj nomenklaturi i terminologiji, zaključila sam da je oduvijek među našim kemičarima bilo razilaženja u mišljenjima pa navodim kratko nekoliko primjera.

Organizirane rasprave o kemijskom nazivlju traju u Hrvatskoj još od 1860-ih kada je na poticaj Franje Račkoga (Fužine, 1828. – Zagreb, 1894.) započet rad na prikupljanju stručnih naziva i predlaganje smjernica za izradbu terminološkoga rječnika. Unatoč tomu u kemijskim udžbenicima potkraj XIX. stoljeća susrećemo dvije struje, jednu svojim udžbenicima promiče Pavao Žulić (Hof an der Leithe, Gradišće, 1831. – Hof an der Leithe, Gradišće, 1922.), koji ne prihvaća zamisli Bogoslava Šuleka (Subotiče, Slovačka, 1816. – Zagreb, 1895.) iznesene u njegovu poznatom rječniku,¹ a drugu Gustav Janeček (Konopište, Češka, 1848. – Zagreb, 1929.), prišaša Šulekovih ideja. Ni prva desetljeća XX. stoljeća ne dovode do dogovora, tim više što se u Kraljevini Jugoslaviji zapostavljao hrvatski nacionalni identitet. Dok se Fran Bubanović (Sisak, 1883. – Zagreb, 1956.) u svojim udžbenicima i popularnima izdanjima služio tzv. zagrebačkom terminologijom, Vladimir je Njegovan (Zagreb, 1884. – Zagreb, 1971.) bio vjeran sljedbenik hrvatskih vukovaca zagovarajući mnoge nazive iz srpskoga jezika.

Iz zanimljivih rasprava o kemijskom imenju i nazivlju² koje su 1927.–1953. objavljivane u časopisu *Arhiv za hemiju i farmaciju* (časopis 1939. mijenja ime u *Arhiv za kemiju i tehnologiju*; 1941.–1945. izlazi kao *Kemijski vjestnik*, od 1946. kao *Arhiv za kemiju*, a od 1956. do danas kao *Croatia Chemica Acta*) zaključujemo da je sve do uspostave Banovine Hrvatske u kemijskoj javnosti prevladavala zamisao unificiranja nomenklature i terminologije te da se pod utjecajem jezikoslovaca za tvorbu imena spojeva isprva predlaže imenična pa pridjevska nomenklatura.

Iskoristivši kratko razdoblje hrvatske samosvojnosti, Mladen Deželić (Zagreb, 1900. – Krapinske Toplice, 1989.) objavljuje 1940. prvu sustavnu kemijsku terminologiju, usklađenu s preporukama IUPAC-a, ali svoje suprotno mišljenje ubrzo iznosi Dragutin Strohal (Zagreb, 1884. – Zagreb, 1948.).

Povjerenstvo Hrvatskoga kemijskog društva (HKD) na početku je 1950-ih vrlo intenzivno raspravljalo o kemijskoj nomenklaturi i terminologiji, ali nije donijelo usuglašen prijedlog. Pododbor za organsku kemijsku terminologiju i nomenklaturu preveo je uz komentar međunarodna pravila prihvaćena na IUPAC-ovim kongresima u Ženevi (1892.) i Liegeu (1930.) s dodatcima iz Rima (1938.) i Amsterdamu (1949.). Problem anorganske kemijske nomenklature pokazao se složenijim, a članovi Pododbora za anorgansku kemijsku terminologiju i nomenklaturu nisu se uspjeli uskladiti s kolegama organskim kemičarima, a ni međusobno.

Druga polovica 20. stoljeća vrijeme je polusloženica, neprimjerenih hrvatskoj jezičnoj normi, što je nakon uspostave hrvatske države ispravilo zajedničko povjerenstvo HKD-a i Hrvatskoga društva kemijskih inženjera (HDKI) predlažući u anorganskoj nomenklaturi zamjenu polusloženica pridjevim sintagmama. U organskoj kemiji i nadalje prevladavaju polusloženice, što prema navedenom članku Portade i Stilinovića u nekim slučajevima može unijeti nemalu zabunu.

Pohvalno je bavljenje mlađe generacije kemičara tako “sporednom” problematikom kao što je nazivoslovlje, unatoč tomu što im taj dio posla ne donosi uvjete za napredovanje. Članci dvojca Portada – Stilinović o hrvatskoj kemijskoj nomenklaturi pokazuju da su oni duboko ušli u tu problematiku i da svojim prijedlozima i komentarima žele pridonijeti njezinu boljem razumijevanju i prilagodbi hrvatskoj jezičnoj normi. Oni ispravno ukazuju na razliku pisanja imena soli u anorganskoj i organskoj nomenklaturi i na posljedice koje iz toga proizlaze. Podržavam stoga njihov vrlo dobro obrazložen nomenklaturni prijedlog, koji bi pridonio boljoj usklađenosti anorganske i organske nomenklature. Vjerujem da će ga zajedničko Povjerenstvo HKD-a i HDKI-a razmotriti i donijeti odluku koja će biti još jedan korak prema kemijskom zajedništvu i prilagodbi stručnoga nazivlja duhu hrvatskoga jezika.

Literatura:

1. B. Šulek, Hrvatsko-njemačko-talijanski rječnik znanstvenoga nazivlja = Deutsch-kroatische wissenschaftliche Terminologie = Terminologia scientifica italiano-croata, Narodna tiskara Dr. Ljudevita Gaja, Zagreb 1874–1875; pretisak Globus, Zagreb 1990.
2. M. Kaštelan-Macan, *Studia lexicographica* **2** (2008) 129–138.